

Dokumenti o "Slavenskoj Lipi na slavenskom Jugu"

Tomislav Markus

Hrvatsko društvo "Slavska Lipa na slavenskom Jugu"¹ osnovano je u Zagrebu krajem studenog 1848. godine. Kao svoje glavne ciljeve postavilo je preuređenje Habsburške monarhije u zajednicu suverenih i ravnopravnih nacija, te postupnu afirmaciju širih društvenih slojeva u javnom životu. Takve su intencije bile u suglasnosti s osnovnim težnjama hrvatskog nacionalnog pokreta 1848-1849., koji, za razliku od mađarskog, nije pokušao ostvariti samostalnu hrvatsku državu, znajući za nerealnost takve koncepcije. Umjesto toga, nastojao je, od ožujka 1848., postići što veći stupanj političke i državne samostalnosti Hrvatske u okviru Austrije s jedne, te ujedinjavanje hrvatskih zemalja s druge strane.

Program o suverenoj i teritorijalno ujedinjenoj Hrvatskoj, unutar koje bi se postupno izgrađivale institucije modernog građanskog društva nije se mogao ostvariti bez korjenitog preuređenja stare Carevine. Za očuvanje, ali i preuređenje Habsburške monarhije najzainteresiraniji su bili mali slavenski narodi - uz Hrvate, Česi, Slovenci, Slovaci i, u ovo vrijeme, Srbi - kojima nepovoljne geopolitičke okolnosti u srednjoj i jugoistočnoj Europi nisu dozvoljavale potpuno političko osamostaljivanje. Ideja poznata pod imenom austroslavizam označavala je uvjerenje da slavenski narodi mogu realizirati svoje temeljne nacionalne interese u okviru Monarhije, a ne mimo nje. Koncepcija austroslavizma bila je s jedne strane, usmjerena protiv kontinentalnog širenja Rusije i velikonjemačkog koncepta ujedinjenja, a s druge protiv njemačke i mađarske dominacije.

Hrvatima je austroslavizam bio značajan prije svega zato što im je omogućavao suradnju sa susjednim južnoslavenskim narodima, a posebno Srbima, koje je također ugrožavao mađarski separatizam. Zagovaranje južnoslavenske suradnje u hrvatskoj politici nije međutim značilo negaciju hrvatskih nacionalnih interesa. Upravo suprotno, ono je bilo u funkciji težnje da se oni što je moguće više zaštite. Postojeći politički i nacionalni odnosi upućivali su male južnoslavenske narode, ugrožene od istih neprijatelja na suradnju i makar ograničenu solidarnost. U tom kontekstu valja promatrati i slavenske i južnoslavenske aspekte djelovanja i koncepcija hrvatske "Slavske Lipe na slavenskom Jugu".

¹ Temeljno djelo o zagrebačkoj "Slavenskoj Lipi" predstavlja rasprava Jaroslava Šidaka, "Društvo Slavske Lipe na slavenskom Jugu", u: *Studije iz hrvatske povijesti za revolucije 1848-49*, Zagreb 1979, 291-321. Dr. Šidak je, uz analizu brojnih izvora, obradio djelatnost "Lipe" u kontekstu širih političkih zbivanja u Hrvatskoj i Habsburškoj monarhiji. Koristio je, od arhivske građe, ostavštinu zagrebačke "Lipe" u Nacionalnoj i sveučilišnoj biblioteci, koja sadrži pravila društva (R 6524/a 1,2), zapisnike skupštine društva od osnivanja "Lipe" 29. studenog 1848. do 10. travnja 1849. (R 6524/b 1-8), pisma i proglaš "Lipe" od prosinca 1848. do veljače 1849. (R 6524/c 1-8), te dopise i prijedloge pojedinaca i društava upućenih "Lipi" od prosinca 1848. do veljače 1849. (R 6524/d 1-17). Dr. Šidak nije koristio građu iz Hrvatskog državnog arhiva, gdje se nalaze dva značajna dopisa "Lipe" upućena Banskom vijeću i banu Jelačiću.

Jezik i pravopis originala u cjelosti je zadržan. Potcrtana mjesta označena su tako u originalu.

1.

Pravila "Slavenske lipe na slavenskom Jugu"
/Zagreb, 29. studenog 1848./

Pravila²

po nami ozdo podpisanimi ustrojenog društva 'Slavjanske Lipe' u Zagrebu

I. Svèrha i načela slavjanske Lipe

1. Uzdignutje, ukriepljenje i unapriedjenje narodnosti slavjanske u obće, a osobito u Austrijskoj dèržavi, a najprije u južnim pokrajinama, svimi pravičnimi sriedstvi i svom moćju naroda slavjanskoga.

2. Uzajemnost plemenah naroda slavjanskoga, njihovo medjusobno sporazumljenje i sjedinjenje duhovno i doticajno, sriedstvom uzajamnog saobćenja i podpomaganja u dostizanju svoje svèrhe, namierah i potrebah.

3. Uzpostavljenje puka u svoja naravna pèrvobitna politička prava u dèržavi; da tako puk i njegovo blagostanje postane svèrha dèržave, te da dostojno udi-oničtvo u ravnanju dèržave postigne, riečju: da se načelo monarhično-demokratsko u život i dielo privede.

4. Nastojanje da dèržava austrijska postane savezna dèržava, sastojeća iz posebno samostalnih, pokrajinsko-dèržavno upravljanje posiedujućih narodah, na temelju podpune ravnopravnosti svih narodah u njoj živućih, bez obzira na stare provincialne i administrativne razdielke; t. j. da medje obću saveznu dèržavu sastavljajućih pokrajinskih dèržavah one postanu, koje narav narodah ili jezikaoh dosežaj opredieljuje.

5. Nabavljenje sriedstvah za postignutje duhovnog prosvietljenja, moralnog dostojanstva i materialnog blagostanja naroda našega, kao: zavedenje potrebnih učionicaoh i zavodah izobrazavajućih, unapriedovanje poljodielstva, radinosti i tèrgovine.

II. Sriedstva, kojimi hoće društvo da postigne svoje svèrhe

1. Glavno sriedište u Zagrebu sa sbornicom, u kojoj će biti pisarna, čitaonica i govornica. 2. Utemeljenje čim više podružnicah. 3. Ustrojenje i umnoženje knjigarnice i štioničkih družbah. 4. Sdruženje sa svimi društvi i zavodi, koji istu svèrhu imadu. 5. Društvo služiti će se za postignutje svoje svèrhe organi javnosti. 6. Zavedenje što najprostranieg i najmarljivieg dopisivanja. 7. Putovanja. 8. Skupštine, vieća i dogovori.

III. Tko može postati članom društva i koje su njegove dužnosti?

Članom slavjanske lipe može postati svaki dèržavljanin, kad se kod upravljajućeg Odbora naglasi, medju članove zapiše i obveže, da će dužnosti članovah točno izpunjavati. Ove pako dužnosti jesu:

1. Svaki će biti obvezan svimi pristojnimi sriedstvi k tomu pripomagati, da društvo svoje svèrhe postigne.

² Nacionalna i sveučilišna biblioteka u Zagrebu (dalje: NSB), Pravila i zapisnici Slavenske Lipe (PZSL), R 6524/a, koncept i R 6524/a-1, prijepis uz neznatne razlike. Od tadašnjih zagrebačkih političkih listova pravila "Lipe" objavili su *Slavenski jug* (SJ), I/14. XII. 1848/57 i *Novine dalmatinsko-hèrvatsko-slavonske* (NDHS), XIV/14. XII. 1848/139. Od njih *Slavenski jug* može se smatrati kao neformalno glasilo "Lipe", jer je donio nekoliko značajnih dokumenata i članaka, vezanih za njezinu političku djelatnost, a oba urednika - Dragutin Kušlan i Nikola Krestić - bili su među osnivačima društva.

2. Svaki član platjati će za potrebe društvene u blagajnu društvenu mesečno 20 kr. sr. /: glavna skupština društva moći će taj prinesak povećati ili smanjšati /:

Članom društva prestaje biti:

- a) Tko sam dobrovoljno izstupi
- b) Tko tri meseca zasebice prinesak neizplati

Ako bi se pako društvo imalo razpasti, pripasti će imetak literarni s korendencijama narodnomu Museumu - imetak pako novčani ilirskoj Matici.

IV. Prava Članovah

Svaki član ima pravo polag dopadnosti u opredieljene ure dolaziti u društvene sobe, svaki može u društvenih stvarih činiti predloge, svaki će biti obavijestjen o svemu, što društvo preduzumlje i imat će glas u javnih skupštinah.

V. Upraviteljstvo društva

Društvo će si izmedju članovah odabrati Odbor, koji će opet izmedju se izabrat predsjednika zastupnika, dva tajnika, blagajnika i potrebne članove od odsieka.

Odsiekah će biti pet, polag ustanovljenih načelah, u kojih čitava ciel društva sastoji.

Predsjednik zastupnik i tajnici primati će nove članove i rukovoditi će unutarne društvene poslove, ostalo će nadležni odsiek upravljati.

Predsjednik ima svake godine u shodno vrijeme skupštinu ureći, a ako to više članovah zaželi, i više putah.

Odbor će za sve što u imenu društva čini, odgovarati.

VI. Čime će društvo svoje troškove namirivati

1. Iz mesečnih redovnih prinesakah.
2. Iz onoga, što članovi dobrovoljno nadoplate.
3. Iz prinesakah ostalih plemenitih domoljubah.

Pravila ova nemogu se izvan glavne skupštine uništiti ili promieniti.³

2.

“Slavenska Lipa na slavenskom Jugu” Banskome vijeću
Zagreb, 17. prosinca 1848.

³ Na posebnoj stranici potpisali su se vlastoručnim potpisima prisutni na osnivačkoj skupštini “Lipe” 29. prosinca 1849: Eugen Kvaternik, Nikola Krestić, Jos. Šalez, Ivan Mudrovčić, Dane Stanislavljević, Julio Bišćan, Makso Piškorec, Franjo Štauduar, Maksa (?) Rašov, Jakov Eppstein, Gustav Dollhopf, Maksimilij. Prica, Mih. Utiešenović, Ivan Vardian, E. Verbančić, Lavoslav Župan, Andria Uhernik, Dragutin Kušan, Og. Ostrožinski, Jovan Stanković, Gjuro Križanić, Stepan Barac, St. Vrabec, Antun Mattić, Marjo Boić, Vatroslav Bertić, Ivan Hayliček, G(?) Mihić, Vatroslav Egensdorfer, Ljudevit Josip (?), Tomislav Cuculić, Žerjavić, Ambros Vranicani, Franjo Žuželj, Lavoslav Felbirger, Ljud. Šplait, Joso Čačković, Ant. Nemčić, Ivan Kukuljević, Mojsije Georgijević, Franjo Lovrić, Franjo Frank, Valentin Makutz, Alexa Schönbacher, Mojo Baltić, Jovo Alexić, Ilija Popović, Ljudevit Smilković, Ivan Zidarić, Janko Car, A. Stajdarher, D. Demeter, Anastas Popović, Ivan Mažuranić, Jacob Prettner, Jakov Julla, Josip Paul, Janko Poverzanović, Nepom. Halladin, Mirko Bareković, Juraj Sajka, Jos. Pukšec, Belan Lukšić, Jerko Relković, A. Matorec, Ivan Pollovina, Lavoslav Kavić, Janko Gvozdanović, Dr Mirko Šuhaj, Juraj August, Petar Matić, Ivan Gregurić, Ivan Stephány, Robert Zlatarović, Petar Zoričić, Franjo (?), Ivan Nep. Dolovčak, Vojtich Sabljčić, A. Sučić, Franjo Kružić, Petar Lukšić, Benjamin Lukšić, Stepan Mogut, Mirko Horvat, Janko Šviglin, Ferdo Bernardić, Jos. Dvoranić, Ant. Zoričić, Mavro Milčić, Antun Bišćan, Tomo Rojčević, Vatroslav Prohazka, Vekoslav Babukić, Franjo Čegeten, Franjo Barač, Gjorgje Jovanović, A. Hrabrić, Ljudevit Vinković, Alberto Štriga, Christof Stanković, Bogoslav Šulek, Josip Partaš, Franjo Eisenthal, Dragutin Kersteričanek, Savo Bogdanović, Dragutin Cvetković, Dragutin Župan, Dragutin Gregorović, Mato Topalović, Milorad Medaković. Jedanaest potpisa (imena i prezimena) nisam uspio pročitati.

Slavno bansko Vijeće!⁴

Sabor trojedne kraljevine izrekao je načelo celokupnosti austrijskog carstva, pod uvietom ravnopravnosti svih narodnosti, pod uvietom da mi kao slobodni svoje posebno narodno zakonotvorstvo i praviteljstvo imajući narod sveobće osrednje ministerstvo austrijsko rata financiah, i izvanjskiah poslovah za svoje priznajemo,⁵ iz česa sledi da mi u tih strukah sveobćeg zakonotvorstva, kao takojer glede načina našeg budućeg zaveza sa celokupnom Austriom na ustavotvornom saboru celovite cesarovine učastvovati imademo, da se tu za nas a bez nas neradi.

U to ime ustao je narod naš na noge vitežke te predvodjen slavnim banom našim⁶ vojuje on pobiedonosno proti svim nepriateljom celokupnosti cesarovine austrijske, vojuje za slobodu svoju, za slobodu i pravstvenu jednakost svih narodah u istoj celovitoj domovini našoj.

Prolietos prividjala se je stara Austria celom svijetu nalik staroj raspadajućoj se bolesnici kojoj lieka nije. Onu nadahnutu duhom slavjanskim, naime duhom političnog pokreta jugoslavjanskog, vidimo golemu bolestnicu sad pomladjenu kako se preporadja, kako iz razvalinah starih formah silni novi život klija. - Austria se preporadja. Ponosom kazati možemo: "mi smo ju od mertvih probudili; mi smo ju stvorili!"

Ali doba je da se i zato postaramo, da zasluga naša zasad javno u cijeloj Evropi priznata nezaboravise; da nam grob, koji su nepriatelji njezini njoj iskopali bili nebude grob tamni slobode naše, da ono što pravično zahtievati možemo, što ni milost kralja našega nam uzkratiti nemože, nami se na ustavotvornom saboru austrijskom bez nas nekroji niti kao milostinja udjeljuje.

Zato doba je da i mi po načelih na posljednjem saboru trojedne kraljevine izrečenih na istom ustavotvornom saboru austrijskom u Kromerizu⁷ pristojno zastupani budemo, te da se pobrinimo, da mi kao slobodni narod bratinski savez sa inim narodima slobodne cesarovine austrijske pod žezlom vladajuće kuće Habs-burg-lotarinske ponovimo, da kao slobodni narod sudbinu svoju u državnom savezu tomu opredielimo i budućnost svoju osiguramo.

Društvo slavenske Lipe na slavenskom Jugu odabralo si je za glavno načelo svoje: "slobodu naroda našega u slobodnom carstvu austrijskom svimi pravstvenimi sredstvi uživotvoriti, razviti i štititi."

Isto društvo smatra si dakle za svoju svetu dužnost visoko Praviteljstvo ovim ponizno umoliti: dabi ono blagoizvolilo putem sveobćeg Ministeria austrijskog shodne korake kod njihovog Veličanstva učiniti, da *se zastupnici naši na ustavotvorni sabor austrijski u istom razmierju kao iz inih pokrajinah što prie pozovu.*

Napokon prilažemo vierodostojni prepis jednog od Lipe slovenske iz zlatnog Praga na društvo naše prispiegel lista,⁸ u kojem nas Češka bratja naša na slične korake pozivaju, te iz koga lista visoko državno Praviteljstvo gorući plamen pobratimske ljubavi tog slavnog plemena slavjanskog za narod naš uviditi može.

Nimalo nedvoumeći, da će Visoko državno Praviteljstvo, kojeg rodoljubiva slobodoumnost nami je dobro poznata, ovu poniznu prošnju uvažiti, ostajemo

⁴ Hrvatski državni arhiv (HDA), Bansko vijeće (BV), Unutarnji odsjek (UO), godina 1848/kutija III/broj 818, prijepis; SJ, I/19. XII 1848/59. Bansko vijeće tada je vrhovni izvršni i upravni organ u Banskoj Hrvatskoj i Slavoniji.

⁵ Usp. *Zapisnik sabora trojedne kraljevine Dalmatinske, Hèrvatske i Slavonske 5. i sledećih mēseca lipnja i sērp/n/a danah godine 1848 dēržanog*, Zagreb 1848, 1848/čl. XI/str. 10-12 (dalje: *Zapisnik*).

⁶ Josip Jelačić Bužimski (1801-1859), ban Dalmacije, Hrvatske i Slavonije od ožujka 1848. godine.

⁷ Nakon listopadske bečke pobune austrijski parlament premješten je u moravski gradić Kroměříž, gdje je 22. studenog 1848. nastavio s radom.

⁸ Dopis praške "Lipe Slovenské" od 12. prosinca 1848. priložen je ovoj molbi zagrebačke "Lipe" Banskome vijeću.

puni žarkog ognja za sreću i slobodu celovitog preporodjenog carstva austrijskog, za sreću, slobodu i ravnopravnost mile domovine naše.

U Zagrebu 17. Prosinca 1848.

Društvo slav. Lipe na slav. Jugu

kao predsednik društva
Ambroz Vranicani
Franjo Žuželj
privremeni podtajnik

3.

"Slavenska Lipa na slavenskom Jugu" hrvatskim oblastima
Zagreb, 17. prosinca 1848.

Gospodo!⁹

U prilogu pod */ podnaša Vam društvo lipe slavenske na jugu slovenskom prepis adrese, koju je ono na Visoko državno praviteljstvo trojedne kraljevine upravelo, sa dodatkom dotičnog pod */ dopisa slovanske Lipe iz zlatnog Praga.¹⁰

Važnost sadržaja njezina prinudjava nas, isto svima slavnim oblastima i društvima u domovini našoj priobćiti, pozivljući se na rodoljublje svega naroda i umoljavajuć sve oblasti da i one shodnim koraci našu adresu rodoljubivo podupreti blagoizvole.

U Zagrebu 17. prosinca /1/848

Društvo Slavenske Lipe na slavenskom Jugu

4.

"Slavenska Lipa na slavenskom Jugu" Srpskom glavnom odboru
Zagreb, 17. prosinca 1848.

Visokoslavni glavni odbore Vojvodstva sèrbskog!¹¹

Po proizvedenom spasenju austrijske države od pogibeli koja joj je prošlog oktobra pretila, produljuje se u Kromirihu sabor ustanovljavajući. Sudelovanjem Slavjanah ugarske krune proizvedeno je većim delom uzdržanje Austrije, koji su se za prispojenje u obšteaustrijsku državu pod sredotočnim upraviteljstvom pod tim uvetom izrekli, da se ravnopravnost svih narodah u Austriji živućih u delo provede i ustavom ojamči. Ta kada se sada za budućnost i način obstanja narodah države austrijske osnovi postavljaju t. j. ustav državni ustanovljava, to oni isti ugarske krune Slavjani koji se u obštinstvo austrijskodržavnu privèrgavaju, od svakog sudelovanja u ustrojenje onih naredbah, koje će do malo kašnje i na njih se protegnuti, sa svim odalečeni ostati nebi mogli, nebi smeli, ako jim postignutje svojih izrečenih željah na sèrcu leži.

⁹ NSB, PZSL, R 6524/c-2, koncept. U originalu je precrtano: "na sve oblasti i društva". Inače, ovaj poziv "Lipe" nije naišao na odjek kod hrvatskih županijskih i gradskih oblasti. Drugačije je bilo nešto kasnije nakon što je krajem listopada 1848. u Hrvatsku stigla vijest o preseljenju austrijskog parlamenta u Kroměříž. Tada je u prvog polovinu studenog nekoliko oblasti zamolilo Banskoo vijeće da pošalje kolektivnu državnu deputaciju u Kroměříž (usp. HDA, BV, UO, 1848/III/521, 789,4772), ali je ono odbilo zbog rata s Madarima i nesredene političke situacije.

¹⁰ Nijedan dokument nije priložen.

¹¹ NSB, PZSL, R 6524/c-3, koncept i prijepis. Glavni narodni odbor bio je izvršni organ Vojvodine srpske, koju su Srbi proglasili u svibnju 1848, na području južne Madarske (Bačka i Banat) i istočne Hrvatske (Srijem i istočna Slavonija). Tada su Srbi, na narodnoj skupštini u Sremskim Karlovcima, iznijeli želju za stvaranjem poblize neodređenog saveza s Hrvatskom, koji su Hrvati, na Saboru u lipnju iste godine, prihvatili, zbog ugroženosti od istog neprijatelja - madarskog pokreta.

Ovo je povod, da je po ustavljenju ovoga društva koje je svetu u svim ovdašnjim novinama svoj postanak obznanilo, i svoje svèrhe i načela pred svetom očitovalo - u duhu svojih načelah pèrvi mu korak na javnost bio taj, da je ovdašnje upraviteljstvo umoliti nastojalo, da shodnim putem postupi, čim bi se zastupnici hèrvatsko-slavonski na obšti sabor u Kromiriž pozvali. Po ovom pèrvom koraku preduzet je ovaj sadanji drugi, bratju našu pèrvu, naibližu tako isto pozvati i na korak podići od kojega nas svih budućnost visi.

Iz toga se je ovo društvo usudilo, Visokoslavni odbor našeg bratskog naroda zamoliti, da bi shodne korake kod upraviteljstva sredotočno-obštedèržavnog učiniti izvolio, da narod vojvodstva sèrbskog na ustanovljavajuć obšti sabor kromiriški što najbèrže pozvan bude.

Gojeći nadu, da ovo društvo naprazno korak učinilo nije, kada je prošnju ovu podnelo, ostaje svako visokopočitanje oddavajući.

U Zagrebu dne 17. prosinca 1848.

5.

“Slavska Lipa na slavenskom Jugu” banu Jelačiću
Zagreb, 17. prosinca 1848.

Svietli Bane!¹²

Narod naš izrekao je načelo celovite slobodne cesarovine austrijske, načelo slobodne trojedne kraljevine hèrv. slav. dalm. i Vojvodine Sèrbske u bratinskom savezu sa inimi narodi istog preporodjenog carstva na temelju potpune jednakosti.

Isto načelo primili ste i Vi Svetli Bane, za svoje, i znali ste mu pobiedonosnim mačem svojim važnost i priznanje pribaviti.

Isto načelo primilo je i društvo slovenske lipe na jugu Slavenskom, koje se je nadahnuto duhom domorodne ljubavi netom u Zagrebu na temelju ustavnim načeli izrečenog prava sdruživanja stvorilo, za uživotvoriti, razviti, i štititi načela slobodnih narodah u slobodnoj cesarevini austrijskoj.

Ovo domoljubljem vatrenim nadahnuto društvo nemože odolieti sercu svomu, te da Vami Svetli Bane, koji ste nesamo znanjem već i domoljubjem i slobodumjem najpèrvi u domovini našoj, nepriobći pravila svoja ovdie pod */ pirklopljena.¹³

Dočim ovim načinom novoustrojeno društvo slavenske Lipe, hoće da izkaže Vašoj svietlosti svoje iskreno štovanje i podpuno pouzdanje moleći Svietlost Vašu, da neuzkrati društvu ovom velemožnu zaštitu svoju.

U ostalom društvu ovo priznalo je za svetu svoju dužnost, visoko upraviteljstvo trojedne Kraljevine kao takojer i ono vojvodine sèrbske po priloženoj adresi¹⁴ umoliti, da se shodni koraci poradi dostojnog zastupanja naroda našeg na ustavotvornom saboru austrijskom u smislu zaključka ovogodišnjeg sabora našeg što prie učine, za da se *time, i pozivom inih narodah*, koji tamo jošte zastupani nisu, istom Saboru pravi *značaj ustavotvorni za svu Cesarovinu* podađe, i da se tu za nas, a bez nas, neradi.

Izviestjujući Svietlost Vašu o istom koraku društva našeg molimo Vas Svetli Bane! da bi i Vi od Vaše strane kod njihovog Veličanstva izposlovati blagoizvolili, da se naši Zastupnici na isti Sabor u Kromirižu u istom razmierju, kao i inih pokrajinah cesarevine što prie pozovu.

¹² NSB, PZSL, R 6524/c-1, koncept; SJ, I/19. XII. 1848/59.

¹³ Pravila nisu priložena.

¹⁴ Adresa nije priložena.

Prateći oduševljenim okom slavodobitne barjake vojske naše ostajemo srietnog povratka vašeg svietli Bane! željno očekivajući.

U Zagrebu 17. Pros. /1/848.

Društvo Slav. lipe na Slav. Jugu

6.

"Slavenska Lipa na slavenskom Jugu" banu Jelačiću

Zagreb, 22. prosinca 1848.

Svietli Bane!¹⁵

Priloženu protestaciju istrianskog puka proti namieravanom utielovljenju njegovom u koju italiansku pokrajinu dobilo je društvo naše.¹⁶

Važnost sadržaja njezina: zanimivost ovog čina u obziru našieh na minulom saboru Clankom XI.6. primljenih željah o užjem savezu istrianske i slovenske bratje naše sa trojednom kraljevinom, a osobita ganuća ljubav za našu narodnost i želja istrianskog puka za savezom s nami putem upravitelstva našeg grada Rieke, - prinudjava nas, svietli Bane, istu protestaciju svietlosti Vašoj priobčiti, te želje ove i želje slovenske bratje ponoviti.

Iz Zagreba 22. Prosinca

Društvo slavenske lipe na slavenskom jugu

7.

"Slavenska Lipa na slavenskom Jugu" Franji Kulmeru

Zagreb, 22. prosinca 1848.

Presvetli Gospodine!¹⁷

Jedan od prvih korakah naših bio je zamoliti visokoslavno upraviteljstvo trojedne kraljevine i ono Vojvodine serbske: kao takodjer svetlog bana našeg, da se poziv zastupnikah naroda našeg na ustavotvorni sabor u Kromiriž izposluje, da se tamo za nas a bez nas neradi.

Sada obratjamo se na Vas presvetli gospodine, kao novopotverđeni organ naroda našeg kod ustavnog prestolja tom istom molbom, da bi Vi u kojih krug ovaj posao svakojako spada shodne naredbe u tom smislu kod Njih Veličanstva izposlovati blagoizvolili.

U ostalom prilažemo u vernom prepisu jedan protest slavjanskog naroda u Istrii proti njegovom na osrednom saboru austriskom namišljenom utelovljenju u ikoju italiansku pokrajinu,¹⁸ zajedno sa gorućom željom tog pobratimskog puka, da se ta pokraina istrianska u bližji savez sa kraljevinam ovim naime pod jednim upraviteljstvom sa gradom Rekom stavi; moleći Presvetlost Vašu, da bi takodjer i u tom za nas velevažnom obziru tom siromašnom narodnost svoju i nas toli ljubećem puku moćnu potporu svoju neuzkratili, da se njegove i naše želje izpune, kod koje prilike nemoremo propustiti i želje slovenske bratje naše u smislu saborskog članka XI.6. ove godine, ponizno ponoviti i preporučiti.

¹⁵ NSB, PZSL, R 6524/c-4, koncept.

¹⁶ Protest Istrana nije priložen ovom dopisu, a objavio ga je SJ, I/23. XII. 1848/61.

¹⁷ NSB, PZSL, R 6524/c-6, prijepis. Pismo je upućeno Franji Kulmeru, hrvatskom ministru bez lisnice u austrijskoj vladi, koga je Sabor Hrvatske u lipnju 1848. izabrao za predstavnika Trojedne kraljevine na Dvoru. Kulmer je, inače, imao vrlo loše mišljenje o zagrebačkoj "Lipi", smatrajući da širi komunističke i demagoške tendencije (Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Ostavština bana Jelačića, I/D-I 33, pismo Kulmera Jelačiću 29. prosinca 1848), a suprotstavio se i slanju hrvatskih zastupnika u austrijski parlament (isto, I/D-I 34, pismo Jelačiću iz prosinca 1848).

¹⁸ Nije priložen.

Radujuć se nad uzvišenjem Vaše Svetlosti na čast ministersku i nadajuć se tvrdo da će te Vi presvetli Gospodine organ narodne volje naše kod prestolja biti, sreću, slobodu i narodni razvitak naroda svoga svimi sredstvi štititi i braniti, ostajemo sve sile svoje na unapredjenje i postignutje Vaših rodo- i slobodoljubivih namerah Presvetlosti Vašoj ponudjivajući.

U Zagrebu 22. prosinca 1848.

Društvo slavenske Lipe na slavenskom Jugu

8.

“Slavenska Lipa na slavenskom Jugu” Istranima
Zagreb, 22. prosinca 1848.

Mila bratjo Istrianci!¹⁹

Sërca su nam junačka od mila poigrala kad smo mi iz vaše protestacie od 14. pros. razumieli, kako se vi, mila bratjo, muževnom odvažnostju tudjinstva otresate, kako se vi kao vierni sinovi slavjanske majke siećate milog roda svoga i junačke kolievke svoje.

Zato mila bratjo, pozdravljamo vas iz pobratimske zemlje ove, nekadašnje i ako bog da i buduće domovine vaše. Pozdravljamo vas i širimo iz daleka ruke naše, da vas zagèrlimo kao jednorodnu i ljubljenu bratju svoju, blagosivljajući zemlju onu, koja vas je kao neporušiva stiena u sred mora sinjeg, pokraj toli nenavidnog tudjinstva, tako duhom i tielom zdrave sačuvala na diku obće jugoslavjanske domovine vaše.

Protestaciju ovu predložilo je već društvo presvietlom Banu našem, kao takodjer gospodinu ministru našem baronu Kulmeru s tom molbom, da bi oni želje vaše po zaključku članka XI. 6. našeg ovogodišnjeg sabora kod prestolja carskog poduprieli.

Mila bratjo! Teći će voda kud je negda tekla!

Poznato je dobro nami, kako vi ljubljena bratjo naša pokraj sinjeg mora toga zanemareni od svakog do boga, po studenom kamenu sirotno živite; poznato nam je podobro da bi zemlja vaša u bratinskom zavezu sa jednoplemenitom bratjom blagostanjem svake vèrsti procvietati mogla, da bi se onaj tužni zanat u g l j a r s k i, koga vaši siromaški seoski žitelji izumieše, za preraniti od dana do dana golu dušu svoju, - u tèrgovinu i zanate svake vèrsti pretvoriti mogao, samo da bi tko bio, tko bi vas ljubio, tko bi kamenite gore vaše milosèrdnim okom promotrio, da bi nada sobom ikoga imali, komu sërce nije tvèrdje od kamena.

Mili rode! nadaj se i očekivaj sretnie doba pun povierenja u jednokèrvnu bratju svoju; nije doba ono više daleko, gdje će se kamenita vrata na krasnom gradu R i e k i, kog toli ljubite, vami za navieke otvoriti, gdje će bogata plav i vaše narodne sreće brođiti od jednoga do drugoga vašeg grada primorskoga.

Do tog sretnog cilja nadamo se do skora doprieti samo ako vaša kriečka rodoljubiva volja postojana bude o čem nedvojimo.

Moleći vas, da nam u neprestanom obćenju odkrijete sve gèrdne rane vaše, koje lieka traže, da se sa svom moćju duha slavjanskoga za njeg pobrinomo (treba: pobrinemo - T. M.) ostajemo u toj želji, da budete i nadalje proroci

¹⁹ NSB, Zbirka letaka, Uža Hrvatska, Slavonija i Rijeka 1848-1900. Razne stranke i pojedinci I, 1848-1849, R VIIIa B-2, ormar 1, lad. 7, štampani proglas; SJ, I/30. XII. 1848/63. Proglas “Lipe” Istranima objavio je J. Šidak, “Društvo Slavenske Lipe”, u: n. dj., 297.

duha našeg, da životvorno slovo vieka našeg razprostirete kraj tog sinjeg mora od sela do sela, od grada do grada.

Jošter jednom primite svesèrdni pozdrav naš.

Iz Zagreba grada 22. prosinca 1848

Društvo slavenske Lipe na slavenskom Jugu

9.

"Slavska Lipa na slavenskom Jugu" društvu "Slovenia"

Zagreb, 22. prosinca 1848.

Društvu Slovenia u Ljubljani.²⁰

Mila bratjo!

Na izvoru jugoslavenskog pokreta narodnog, sklopilo se je društvo naše, i usadilo tu "lipu slavensku", da se vite grane njezine razvijaju nad plemenima jugoslovenskog roda od Dunava do sinjega mora.

Mila bratjo! Glavna je namjera naša, koju mi odkrivamo pred širokim (treba: širokim - T. M.) svietom: načelo slobode jugoslavenskog naroda u jedinstvenom slobodnom austrijskom carstvu uživotvoriti, razviti i štititi.

Dočim postanak društva našeg vami kao najbližoj miloj bratji svojoj ovim obznanjujemo, izpoviedamo vam iskreno, da ćemo vierni ovom načelu sve sile naše upotrebiti, da se želje vaše i naše na saboru našem člankom XI.6. ove godine primljene, poradi užeg saveza izmedju nas i mile slovenske bratje naše što prie u život pretvore.

Povodom priložene protestacije naše bratje istrianske,²¹ kojom se oni muževnom odvažnostju tudjinstva otrešaju, učinili smo već u tom obziru kod svietlog Bana, kao takodjer kod novonaimenovanog ministra našeg Barona Kulmera shodne korake, te ponovili smo kod te prilike i naše medjusobne želje o užjem savezu slovenskog naroda sa trojednom kraljevinom, moleći da se u tom smislu kod prestolja njihovog veličanstva izpunjenje tih željah izposluje.

Mila i ljubljena bratjo. Uvjeravajuć vas tako činom o ljubavi našoj, nadamo se od vas da ćete i vi nas tako ljubiti, kao što i mi vas ljubimo.

Nadamo se da ćete vi u tom obziru u najužje medjusobno obćenje s nami stupiti, za da se bratinski posavietujemo i pobrinimo, kako da se savez taj naš pobratimski što prei uživotvori.

U ostalom obratjamo pozornost vašu na toli plemenitu bratju našu istriansku, moleći vas, da se i vi na taj slavjanstvu vierni puk obazrete, te da mi jedni i drugi za postignutje željah njegovih u zajedničkom porazumljenju sve sile naše upotrebimo.

Primite pobratimski pozdrav naš.

U Zagrebu dne 22. Prosinca /1/848

Društvo slavenske lipe na slavenskom jugu²²

²⁰ NSB, PZSL, R 6524/c-5, koncept.

²¹ Nije priložena.

²² Slovensko društvo iz Ljubljane odgovorilo je pozitivno zagrebačkoj "Lipi" 31. prosinca 1848. (NSB, PZSL, R 6524/d-3, prijepis).

10.

“Slavenska Lipa na slavenskom Jugu” Dalmatincima
Zagreb, 25. prosinca 1848.

Mila bratjo!²³

Što smo zahman odavna u sèrcu želieli, to nam se sada izpunjava. Milost mladjanog kralja našeg, metnula je vas mila bratjo dalmatinska, pod kriepko i junačko krilo viteškoga bana Jelačića.²⁴

Pèrvi je to korak, bratjo mila, na sretnom putu koi otvara vama naš, a nama vaš gostoljubni dom.

Pèrvi je to korak, bratjo, na sretnom putu, koi nas vodi sa nestašne pučine pomorske u sigurno utočište domorodne luke.

Mi Slavjani dieca jedne majke, bili smo tudjini jedan kraj drugoga.

Tudjinstvo je nas otudjilo jednog od drugoga, sijući izmedju nas omrazu, zazor i sramotu.

Tudjinstvo je uzidalo izmedju nas kinezke zidove, da razdieli što nekada sami Bog sjedini.

Mila bratjo dalmatinska!

U ovo doba obćeg kolebanja, u ovo doba toli nalik strašnom sudnjem danu, gdje kao na glas trublje viekovite svaki samo ono traži, što mu je najbliže do sèrca, da ga spase; u ovo doba gdje po svem svijetu srodna ljubav vlada, gdje onaj samo suze roni, koi srodne duše nema, - u ovo užasno doba gdje bratinska ljubav i sloga nas svieh spasiti, nesloga svieh upropastiti može, u tom svetom času pružamo vam i širimo pobratimske ruke, da vas, mila bratjo dalmatinska, svojski zagèrlimo.

Nemislite vi, bratjo mila, da je nama do tog stalo, da mi gospodujemo nad jednoplemenitom bratjom svojom, da mi vama zakone tvorimo.

To mi zaisto ni Turčinu neželimo, jer naša je želja, da slobodni budu svi narodi na tom svijetu, koi nogama negaze slobodu i pravdu.

Želja je naša, da vi, mila bratjo, s nama kao po Bogu tako i po istini vèrstna bratja budete, jedno tielo od dva sèrca, u kom jedna duša vlada.

Želja je naša, da ni mi nad vama, ni vi nad nama negospodujete, već da zajedno zakone sebi tvorimo, po kojima vi kod svoje, a mi kod naše kuće sami sobom vladati imamo, da samo u bratinskom savezu budemo, i da nam najvriednia bratja naša čine *po zakonu pravdu*,²⁵ bila im kolievka plodno polje kraj tihog Dunava ili studeni kamen kraj sinjega mora. *Najvriednia*²⁶ bratja, rodjeni oni u sjajnom dvoru gospodskome ili usred gore u kolibici nizkoj!

Želja je naša, da studeni kamen pokraj mora jadranskoga blagoslovom božijem procvjeta, da uzajemnost obilnosti naše i vaše bez svakih neprirodnih zapriekah razvija blagostanje zajedničko naše svake vèrsti, od sela do sela, od grada do grada.

Želja je naša, da po drumu povèrh kamenitog tiemena Velebita ne raste više zelena trava, već da se sastajemo, i pohodimo jedni druge kao srodna bratja, bez da nas pitaju: *'kuda, kamo, u zemlju neznanu'*?²⁷

Želja je naša, da ono, što u niekojih stranah studeni kamen primorski vama uzkratjuje, naša polja zelena vama nadoknađe; a ono što je kod nas neuzplodi, to da nam donesu vaše hitroplovke šajke. Želja je naša, da primorje naše, gradovi Senj, Rieka i sva Istria u buduće takodjer i vaša domovina bude, i da se

²³ SJ, II/4. I. 1849/2.

²⁴ Novi kralj Franz Joseph I. (vl. 1848-1916) imenovao je 2. prosinca 1848. bana Jelačića upraviteljem Rijeke i namjesnikom Dalmacije. Time se, međutim, ništa nije promijenilo u potpunoj upravnoj i političkoj odvojenosti Dalmacije od Banske Hrvatske.

²⁵ Kurziv u originalu.

²⁶ Isto.

²⁷ Isto.

bogatima brodovima sve luke hèrvatske i istrianska od Zadra, Senja i Rieke do Tèrsta otvore, da ta zemlja ne bude više za vas tudjinska zemlja, već da bude u bratinskom savezu našem i ona naša i vaša kako je i nekada bila, jer more jadransko nije zato izmedju nas proliveno, da nas jedne od drugih dieli, nego je, mila bratjo! zato sinje more, da po njem hitre šajke naše i vaše brode od grada do grada, kao jato golubovah od dvora do dvora.

Bratjo mila!

U to ime bratinske ljubavi pozdravljamo vas dna sèrdacah našieh, pozdravljamo vas kao dieca majke Slave, kao bratja vèrstna pod moćnim krilom sokola slavjanskog, vitežkog BANA JELACIĆA.

Dajte, bratjo, vitežke ruke svoje u kolo junačko! Nepazite što tudjinstvo kaže! Tudjin pieva, kad se bratja svadjaju!

Iz Zagreba na božić 1848.

Društvo slavenske Lipe na
slavenskom jugu

11.

"Slavenska Lipa na slavenskom Jugu" društvu "Napredak"

Zagreb, 27. prosinca 1848.

Slavnom društvu 'Napredak' u Karlovcih serbski²⁸

Mila bratjo!

Da vaš slavni zbor postoji, s radostju smo razumieli. A da se je ovo naše društvo ustanovilo, mogle su vas novine izviestiti. Isto tako su vas mogle novine obaviestiti i o namierama i načelih ovoga društva; No ako ovo društvo baš i nije srieću imalo obširno izviestje o načelih i namierah Vašega združenja postignuti, to sebi ipak predstavlja, da društvo, koje se u ovo doba i na ovim okolnostima ustanovljuje, damo srodne naravi sa svim drugim mora biti, koja u isto doba u istim okolnostima postaju; dakle i sa ovim našim.

To predpostavljajući najpriè Vas obznanjujemo o koracih kojessmo perve po ustanovljenju našem preduzeli, a to su iz obzira da su Slaveni ungarske krune za oderžanje celokupnosti austrijske najviše doprineli, i sebe pod sredotočju obštederžavnom upraviteljstva za podverći se postavi izrekli, no pod uvietom ravnopravnosti austriskih narodah ustavom ojamćenim i što sada ustavljujući sabor Kromiriški bez istih ungarskih slavenah diela, koje bi tako za iste neugodnu /po/sliedicu imati moglo, - zato molismo naše domaće, horva/t/sko slavnosko, deržavno upraviteljstvo, da potriebite i shodne korake učini, da i našeg naroda zastupnici na ustanovljavajući austriski sredotočno-obštederžavni sabor u Kromiriž ne kasno pozvani budu. Na istu svèrhu pozvalismo i sve oblasti naše deržave, da i one ovaj naš korak kod upraviteljstva podupru. Kada-smo to odlučili nuždno nam se uvidi i našu najbližu bratju na istu svèrhu podtaći. Zato smo dana na Glavni Odbor vojvodstva sèrbskog ravno takovu prošnju upravili, da i on shodne korake učini, da se narod vojvodovine kroz poslanike u Kromiriž zastupi.

O ovom daklem Vas bratjo! izviestjujući, pozivamo Vas, da ravne nami korake nepromustite, i koliko vaš praviteljstvujući odbor, toliko i sve druge društva i sve odbore zamolite, da bi oni kod onog pervog nastojali, da bi se on na sredotočno austrisko obštederžavno upraviteljstvo obratiti i ovo skloniti izvolijo, da na sabor Kromiriški i serbsko-vojvodski poslanici neodložno pozvani budu.

²⁸ NSB, PZSL, R 6524/c-7, koncept. "Napredak" je srpsko društvo, osnovano u studenom 1848. u Sremskim Karlovcima.

Počem smo Vam ovako naša poduzetja obznanili, pozivamo Vas dalje, da u bratsku našu svezu s Nami stupite, te da o ovim Vašim namieram i koracim nas obavijestite, koje i mi Vami obznaniti propustili nismo niti ćemo, da tako (? - nečitka riječ, T. M.) svim silami naše svērhe lakše postignemo, koje i onako druge nemogu biti no istovetne.

Primite po tom, naš iskreni pozdrav, primite našu brati/n/sku ruku, primite izražaj bezpredmetne bratinske oddanosti u visokoštovanje kao predstavnici cielog sèrbskovojevodskog naroda! Živili!

U Zagrebu 27. Pros. 1848
Ravnajući odbor Lipe Slavenske

12.

“Slavenska Lipa na slavenskom Jugu” banu Jelačiću
/Zagreb, prva polovina 1849/

Svietli Bane!²⁹

Kada usta jesenas naš Narod na poziv Vaše Svetlosti na oružje, biaše i Naroda i Vaše Svetlosti poslovice: Jedna jaka, savezna slobodna na ravnopravnosti svih narodnosti utemeljena Austria. Za ovo izvesti za skerhati jaram, tako osobam kao i narodim nametnut usta listom naš narod, poda vruću kervcu serca svoga, poda imetak svoj; on vojevaše te i jošte vojuje za tu poslovicu, na ravninah Italie, u pustarah Ugarske, pred zidinami Beča, rečju on prinese izvršenju te poslovice izvanredne, udivljenja vredne žertve. I drugi narodi Austrijski ustajaše vojevati za slobodu, nu mi jedini možemo reći: da dočim smo ustali da muževno branimo slobodu, da se nismo okaljali verolomstvom, da smo ostali verni prisegi koja nas veže k vladajućoj kući Austrijskoj. Biaše, Vami Svetli Bane! osobito poznato doba, gde je ta vladajuća kuća Austrijska bila ostavljena od svih svojih narodah, gde ju izneveriše te proti njoj ustaše oni, koje je vazda brižljivo njegovala, činilo se da joj mora spasti kruna s temena, da Austrija nemade obstanka; tada ustade pastorčad Austrie, tada se lati vazda preziran i udružavan Slavjan oružja i kruna, što no se koljebala osta stalna, i Austria, što no se hote razpasti, opet se čversto spoji. Jest pred Bogom i svetom može Slavjan izpoviditi: Rukom Slavjanskom spasena je Austria. Za tolike izvanredne žertve, za toli nečuvenu vernost zaslužili smo valjda priznanstvo ako i do sad nikakve ine zasluge nebi imali za Austriju, da postanemo iz pastorakah njezinim, najmilijim detetom, koje bi imala osobito njegovati. - Nu prem smo to zaslužili mi ipak toga netražimo, mi pastorčad do sada, neištemo da se radi naših zaslugh uzvisimo nad ine, već zabeći nepravde nami činjene i polag prirodjenog nam pravdoljublja svakomu svoje ostavljajuć, zahtevamo samo, da budemo drugimi uzporavljeni. Doista veledušniega i umereniega zahtevanja, nego što je ovo nuz takove zaluge ko' što su naše nije moći ni pomisliti; ta tudjin, komu od prie ništa nebi bili učinili, kad bi mu takove žertve prinili, ko što smo u najnovie doba Austrie je prinili, prizno bi za pravedna ova zahtevanja, te herlio, da je što skorie sa zahvalnim sercem izpuni. Koliko većma daklje mogli smo se nadati, da će vlada one Austrie, koju smo toli često spasili, za koju smo toliko puta kerv livali, da će, velimo, ona sada posle ovih novih zaslugh izpuniti naše umerene pred Bogom i svetom pravedne želje. Nu Svetli Bane! l/j/uto se mi prevarismo. Istina, dok su bila za Austriu ona kobna vremena, gde je sve dvojilo s njezinom obstanku, osim jedinoga neuzkoljebivoga

²⁹ NSB, PZSL, R 6524/c-8, koncept. Dopis nije datiran, ali mogao je nastati oko 10. veljače 1894., jer je izmijenjeni čistopis (v. bilj. 13) datiran 13. veljače 1849.

Slavjana, onda nije bilo nikoga, osim neprijateljah Austrie tko bi se bio budi rečju, budi činom upirao zahtevanju Slavjana, jerbo je onda trebalo slavjanske vernosti, slavjanskog junaštva, slavjanske kervi. - Nu jedva je Slavjan nečuvanimi žrtvami odvratio od Austrie silnu onu pogibelj, koja joj pretiše propastju i eto pokazuje već ona, da je zaboravila na zasluge njegove, jerbo ga više netreba toli silno, da ga želi opet turiti u red pastorčadi. Nećemo da napominemo ovdje, kako se svi ministerialni listovi, izjavljuju proti konfederaciji, jamstvu naše narodne slobode, te vojuju za centralisaciju, koja bi nas imala predati u ruke Nemca; nećemo napominjati, kako su se u dim pretvorila obećanja javno pred celim svetom učinjena, kako se bratji Slovakom Madjari davaju za komisare, kako se njima zabranjuje sabor deržati, kako im se uzkračuje džebana. Napomenuti želimo jedino ona, koja se nas neposredno tiču i o kojih leži svedočanstvo u našima rukama. Vlada Austrijska, koja budući do sad jošte članak 11 našeга zadnjega sabora potvrđen nije, neima prava mešati se u poslove naše usudjuje se ipak na našu vladu pisati zapovidajućim načinom, te njoj naloge davati; ište od nas da stupimo prema njoj u odnošenje ono, u komu smo bili prama komori Ugarskoj; zahteva da ostane kod verhovnog našeg vojničkog upraviteljstva nemački jezik, da se granica, primorje i Dalmacia neposredno njoj podvergnu, za da ostanemo i nadalje, ko' što i sada - razkomadani, odtudjeni, slabi, da nas mogu jednog proti drugom podticati i podići, da čovek nenaravski razdružuje, što je Bog tolikimi naravskimi vezi spojio. Što više, ovih danas /kerv nam se uzpaljuje kad i pomislimo na to/ stiže nam od nekakvog Almasy-a iz Budima madjarsko pismo upravljeno na verhovnoga nadziratelja tridesetnicah, gde mu zabranjuje iz tridesetnicah plaćati našu narodnu na granici Ugarske za obranu naše Domovine i za celokupnost Austrie bdieću vojsku.

Sva ova moradoše pobuditi našu brigu pravednu sumnju: da se s nami nemisli istinski, da su naumili mesto prave slobode podrinuti nam samo senu od slobode a u istinu nametnuti nam stari jaram pod drugim imenom; da su naumili lišiti nas domaće vlade, te uvedenjem centralisacie opet tudjine nam ponamestiti, neka se ovi hrane od našeg mozga, nami zapovidaju i nas izsmevaju; da su naumili natovariti na jadnog krajišnika stare jade njegove, neka robuje, neka kerv lije, neka drugi uživa plod njegovog znoja, a on neka umire od gladi. Da, ako napomenuti Almasy po nalogu vlade ono pismo pisao, to onda svim pravom /osobito ako jošte na ine nekoje okolnosti pomislimo/ sumnjati možemo, da vlada želi s konservativci Ugarskimi sdužiti se proti nami. Daklje, nevera da bude uzvišena, da dobie nagradu, a vera pogažena u verige skućena. Doista, za dokopati se robstva i verigah nije trebalo toliko žertvah toliko napora, toliko kervi od naše strani; mogosmo to od Madjara bez svakih žertvah zadobiti.

Svetli Bane! Do sad navedena uveriše nas, da nam preti pogibelj, te da valja, da se ozbiljno pobrinemo: kako da joj odolimo i zato postade kod nas obća želja za saborom, koji bi, kao izpliv naroda, kadar bio takodjer jasno i kreppo izraziti volju naroda, koj će moći u ime naroda protestirati proti svakom postupanju, došlo od koje mu volje strani, koje bi bilo protivno našoj narodnoj slobodi, protivno načelami po saboru zadnjemu ustanovljenimi. Kada ovako uzmogne narod po svojih zastupnicah izraziti volju svoju jasno, to će onda biti i drugi prisiljeni, da se jasno izraze, onda ćemo znati na čemu smo i što nam valja raditi. Inače se je bojati, da će protivne sile kod nas sve malo po malo napredovati te tako ojačati, da bi kasnie preslabi bili za odoliti jim.

Vidi nam se nadalje potreban sabor i zato, da se sl. veče Bansko mućnoga svoga sadašnjega stanja otresti može. Jerbo, dočim je s jedne strane odgovorno narodu, stavljaju mu se s druge strane razne prepone, koje obuztavljaju njegovo, s pomislom odgovornosti nerazdruživo skopčano, slobodno kretanje.

Uveriše nas o toj potrebi i ta okolnost, da domaće naše upravljanje nije osnovano na nikakvom čvrstom temelju što je sve polustaro a polunovo; što odbori sedeći takodje sve svoje osnove nezidju na temelju po saboru izrečenoga saveza, usled koga imali bi mi u domaćem našem upravljanju podpunoma nezavisni biti, već zidju više na temelju centralizacije nekakve, koja priznaje potrebu izvanjskog odobrenja i potvrđenja i za sve one predmete, koji se tiču izključivo našega domaćega života. Odtud je viditi delovanje odborah od malo koristi.

Jasnija nam jošte postaje potreba sabora, kad pomislimo, da sada bratja Serblji prave ustav, gde će se morati reč povesti o medjah vojvodinje. Budući, daoni k vojvodini broje i k nami spadajući Srem, to je jasno, da se u toj stvari, tičući se celokupnosti države, nemože ništa opredeljiti bez sabora.³⁰

Iz navedenih, kao i iz toga, što su gore napomenuta ne samo strah i nezadovoljstvo već i obću ogorčenost porodila, posta želja za saborom obća, već i iz toga, da uzmogne predusresti sve neugodne posledice ove ogorčenosti.

Zato Svetli Bane! usudjuje se Društvo Slavjanske Lipe u Zagrebu, koje si derži za najsvetiju dužnost ništa nepromustiti, što sceni Domovini probitačno, Vašu svetlost ovim najučtivie umoliti, da blagoizvolite što skorije odgodjeni sabor sazvati. Mi mislimo da Vam Svetli Gospodine ovom molbom izrazujemo molbu Naroda, mi mislimo time odvratiti preteću Domovini pogibelj, mi mislimo, da tim i od Vaše želje nismo odaljani, mi time nadu gojimo da će nam, ako nam se molba izpuni, sreća poslužiti, da tom prilikom i Vas Svetli Bane, makar za neko vreme medju nami ugledamo, što takodjer za veoma korisno deržimo.

13.

“Slavenska Lipa na slavenskom Jugu” banu Jelačiću
Zagreb, 13. veljače 1849.

Svietli Bane!

Kakvih i kolikih žertvah prinese, i položi, pa sve i sad prinosi i polaže narod naš na žertvenik carevine austrijske, koja se je nedavno vijala nad strašnim bezdanom, koliko težka napora podnese, koliko kèrvava znoja izli, koliko jezgre i soka svoga izciedi iz svojih slabih žilah trudeći se starom svojom viernostju spasiti od konačne propasti uzdèrmanu sgradju carevine; znano je po najbolje Vami, Svetli Bane, koji ste vodja, duša i život našem narodu, koj ste sam s njime žertve prinosili, koj ste sam kèrvavi znoj s njimi lili. - Što smo učinili i žertvovali, učinili smo i žertvovali iskreno, nemajući nikakve druge namiere i želje; već da nam bude jednako, kao i drugima, pravo u tom domu carevine, koji smo spiešili poduprieti svojim ramenima, - da istinom i životom bude iznosito ono slovo “jednakosti svih narodnostih”, komu ste Vi pèrvi po želji i volji roda našeg sjajni barjak razvili, te s njime u ruci na oparenog nepriatelja jednakosti i carevine udarili. - Kao što nije bila nakan naša, tolikih radi zaslugah uznositi sebe nad drugima, ili drugima kratiti njihovo pravo, gradeći sebe gospodarima njihovim; isto tako, tvèrdo se izdajuć u Boga i viernu mu pravicu, - nadali smo se, da će i nami biti pravica, pa da će nam se za-sluge i kèrvavi napori u toliko priznati i nagraditi, da budemo barma, uzporedjeni sonima, kojisu smierali upropastiti, što /s/mo mi s vami Svetli Bane pèr-

³⁰ Srbi su, na spomenutoj skupštini u S. Karlovcima, pokazali težnju da i Srijem uključe u svoju planiranu državu (Vojvodinu). Sabor Hrvatske, u lipnju 1848., dopustio je ovu mogućnost, ali samo pod uvjetom ostvarenja “bližnjeg saveza” Hrvatske i Srpske vojvodine (usp. *Zapisnik*, 1848/VII/9). Time sudbina Srijema nije bila riješena, jer su se na saborskim sjednicama vodile oštre polemike oko njegove pripadnosti (usp. NDHS, XIV/8. VI., 10. VI. i 1. VII. 1848/58, 59 i 69).

sima svojim zaklanjali. Ali sudeći po svemu, Svietli Bane, što se zbiva oko nas, i što se oko naroda našeg snuje od ono doba, odkada Vas nema medju nama, - čini nam se, kao da se zabunom nadamo. Ozgor, i sa svih stranah javljajuse i pokazuju znaci, koji nas ne tieše, nego samo smutjuju dušu, koji nam ne vedre, već to černijim oblakom zastiru čelo. U niedra našeg naroda uselila se je velika briga, i sèrce mu obuzela velika tmina. Iskreno Vam to Svietli Bane! izpoviedamo.

Svietli Bane! Vi ste daleko od nas, - obuzeti velikom i uznositom misli, pa nastojeći izvesti je i u život pretvoriti neznate naših ranah, koje nas sadsove sadsove strane dopadaju, odkako Vas, naše zaštitnice zviezde, - neima medju nami, neznate naših tegobah i brigah, koje nam se zadaju, videći, da se snašim narodom ne smiera onako, kako ga ide. - Znano Vam je, Svietli Bane, kako je narod naš kroz svoje zastupnike izjavio, da jedino u stroju dèržavnom, poznatom pod imenom "konfederacije" nalazi poručanstvo svoje narodne slobode, - a to i danas sviestna i ozbiljna volja i želja njegova, - znano Vam je, kako su žice narodnog života spletene sa narodnom samovlastju i slobodom, kako narod naš ovu samovlastnost pazi kao zenicu u očima; no oni koji upravljaju sudbinom carevine, a uz njih svi organi nemački udaraju putem protivnim, smierajući nas zavesti u kolo "centralizacije", koja bi bila grob našoj slobodi i narodnosti. Vlada austrijska, šiljući nam naloge i naredbe, trudi se podmetnuti sebi struke naše financije i tèrgovine, zahtievajuć medju drugim da mu se naše primorje, u poslu tèrgovine podvèrgne neposredstveno, pa sve to prie nego imamo u ruci ikakvih poručanstvah za svoju domaču samostalnost. Izviše nećemo da napominjemo, što se zbiva snašom Krajinom, koja je opet pala pod upravu ratnog ministerija, pa tako otèrgnuta od naše uprave, lišena svoje samovlastnosti u svemu i svaćem; nećemo da napominjemo, kako se uzpèrkos odlukama našega lainskog sabora po Krajinu zabranjuje naš narodni jezik, i od kruga službenih poslova odbija, pa kako se tamo opet sve navija na stari, omraženi kalup. Najveću nam brigu zadaje postupanje vlade u Ugarskoj. Bratja naša Slovaci, - ovaj blagočudni i dobri narod, kome ste i Vi, svietli Bane, i kralj naš u smislu jednakosti slobodu izvojevati obećali, - Bratja velimo, naša Slovaci još sve uzdišu za slobodom i polakšicom, jer im se šilju za kralj: povierenike nepriatelji njihove narodnosti, pa im se zabranjuje dèržati sabore, da se po smislu proglosa sadašnjeg ministerija izjave, što žele i što im treba. - Madjari, znani pod imenom konzervativacah, - stranka poznata svojom lisičijom lukavštinom i okorelim nepriateljstvom sproću Nemađarah diže opet glavu, pa kaneći po svoj prilici na razvalinah lanjskih mađjarskih sanjariah osnovati slavu svoju, stali su već na nas opet mreže prostirati. - Da je tomu tako, pokazuje i nalog koji je ovih danah, od nekakvog privremenog upravitelja mađjarske komore Almásy-ovamo u Zagreb stigo - pisan mađjarskim jezikom po starom, kletom načinu i običaju, - pismo koje je u nami najžestji gnjev uzpalilo, i našu brigu do skrajnjeg dotieralo.

Svietli Bane! Što smo tu na kratko naveli, uvieri nas, da nam preti pogibelj; ako čim više nebudemo na oprezu, i ako se ozbiljno za vremena ne pobrinemo, kako da joj odolimo, i kako da od uštèrba sačuvamo plodove i našeg i Vašeg truda i napora, plodove i stečevinu prolivene kèrvi vèrlih svojih sinovah.

A to je uzrok, da se je kod nas svih i svakoga želja pojavila za saborom, - da se čim prije sastane i sakupi. Za Vami, Svietli Bane, pèrvi i najkriepčii zastupnik narodne slobode jeste sabor narodni, ovo stiečište i ognjište naroda, koje jedino kadro je jasno i kriepko izjaviti volju naroda, pa sve od nas odbiti, što bi bilo oporno i nepriatno našem životu i samostalnosti. - Bez Vas i sabora narod je naš razštèrkano stado bez svake snage, kome svaka nepriateljska nava-la nauditi - dapače smèrtonosni udarac mu zadati može.

U ovo velekobno vrieme mi i narod naš jedinu utiehu nalazimo u saboru, - u ovo vrieme, gdje se svi narodi oko nas revno ustrojivaju, svoje domaće poslove uredjuju, nastojeće se izkupati iz lanjskoga meteža, te uredjeni i dobrim inštitucijama ogradjeni izići na vidjelo, - u vrieme dakle, gdje niti mi, kao narod zaostati nesmiemo.

Sabor nam se čini, potriebit da naznači i odredi točno, jasno i bielodano, što naš lanjski sabor ondašnjeg meteža radi niti je naznačio, niti je naznačiti mogao, nego samo stvar povēršno, samo u glavnim čerticama napomenuo, i kako da bi sieme bacio i prosuo. Prispjelo je vrieme, da se točno i jasno naznači i odredi, kakav će biti i kakav ima biti savez naše zemlje sa celovitom carevinom, - i na kakvom temelju i uslovjama ima biti osnovan; vrieme je prispjelo, da se i naše Bansko Vieće mučnog svog sadašnjeg otrese položaja, gdje ga okruzavaju sa raznih stranah razne prepone, te mu upravljanje zemlje na uštērb otačbine otegotjuju. Prispjelo je, mislimo, vrieme, da narod naš - i kod kuće uredjen i ukriepljen stane čvērsto na svoje noge, da ne bude loptica u rukuh svakoga.

Zato Svietli Bane, usudjuje se društvo Lipe slavenske u Zagrebu, koje se uklopilo pod štitom slobode stom namierom, da narodnu sviest i pravu zakonitu slobodu širi po narodu, i blago naroda brižljivo putem privatnim, mirnim, zakonitim, - usudjuese velim, obratiti se na Vas, kao na našu zvezdu i zaštitnika naše slobode, ponizno Vas moleći, da, uvaživši navedene razloge, odgodjeni sabor čim skorije sazvati blagoizvolite. Moleći to mislimo i nadamo se zajedno, da tim izričemo ne samo želju naroda nego da se u tom Vaše blago, rodoljubivo sērdce slaže sa našom željom; nadamo se takodjer, da, ako nam se molba usliša, - da će nam sreća poslužiti, da i Vas, Svietli Bane, makar za neko vrieme medju nami ugledamo, što bi za nas i za naš narod najveća utieha bila, i čim bi naš osirotjeni narod na novo oživio i preporodio se.

Preporučujući se u Vašu visoku naklonost i milost ostajemo.

U Zagrebu 13. Veljače 1849

Iz skupštine Lipe slavenske u Zagrebu
Ambroz Vranican, glava Društva
E. Verbančić, tajnik

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST

INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY

INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI

28

ZAGREB

1995.

Izdavač: **ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOG FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU**

REDAKCIJA:

Branka BOBAN, Neven BUDAK, Mirjana GROSS, Franko MIROŠEVIĆ,
Štefica POPOVIĆ, Nikša STANČIĆ, Božena VRANJEŠ-ŠOLJAN

UREDNIČKI KOLEGIJ:

Ivo GOLDSTEIN, Dragutin PAVLIČEVIĆ, Mario STRECHA

IZVRŠNI UREDNIK:

Mario STRECHA

Adresa uredništva: Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet
Zagreb, Krčka ul. 1

tel.: 385 01 519 044 fax: 385 01 513 834

Časopis izlazi jednom godišnje. Izdavanje časopisa sufinancira Ministarstvo
znanosti i tehnologije Republike Hrvatske.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu fizičku i tehničku
kulturu SR Hrvatske br. 6859/1 od 5. X. 1982. časopis "Radovi" oslobo-
đen je plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Ministarstvu znanosti i tehnologije Republike
Hrvatske pod br. UP-547/2-84-1984.

ZA IZDAVAČA:
Ivo GOLDSTEIN

DESIGN NASLOVNICE:
Iva MAKVIĆ

**PRIJEVOD SAŽETAKA NA
NJEMAČKI JEZIK:**
Marina DENONA-KRSNIK

PRIPREMA ZA TISAK:
Hrvoje STANČIĆ

TISAK:
KRATIS
Vrapčanska 15, Zagreb

Tiskanje završeno u siječnju 1996. godine